

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

В сучасному українському суспільстві важливим завданням закладів вищої освіти (далі ЗВО) є підвищення ефективності підготовки фахівців. Проблема підготовки менеджерів обумовлена змінами у суспільстві, а саме орієнтацією на побудову суспільства сталого розвитку, що є затвердженою в Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" від 12 січня 2015 року. Однією з характеристик освіти для сталого розвитку є її гуманізація та звернення до духовно-моральних цінностей людства, і на цій основі має будуватися творча, ціннісна, відповідальна діяльність майбутнього фахівця в процесі навчання у ЗВО. [4]

Управління освітнім процесом повинно здійснюватися не тільки на рівні контролю змісту і технологій професійної освіти, але й, головним чином, на зміні ціннісних орієнтирів у підготовці фахівців, забезпеченні їх інтенсивного соціально-морального розвитку.

Метою дослідження є обґрунтування важливості ціннісних орієнтацій в управлінні формуванням професійної відповідальності майбутніх менеджерів.

У різні роки проблема цінностей була провідною в системі філософських роздумів М. Вебера й А. Швейцера, О. Шпенглера та М. Хайдегера, В. Соловйова та В. Розанова, П. Юркевича та М. Розова, В. Ділтєя та А. Тойнбі та ін. Серед вітчизняних дослідників проблеми до неї зверталися В. Андрущенко, В. Бакіров, В. Барановський, М. Головатий, Г. Горак, І. Зязюн, А. Кравченко, В. Кремень, Л. Левчук, В. Луговий, М. Лукашевич, В. Пазенок, А. Ручка, Е. Соколов, Г. Темко, В. Шинкарук, Т. Ящук.

Цінність як наукова категорія аналізується в різних галузях знання, а саме: філософії, психології, соціології, педагогіці тощо. Філософське тлумачення категорії цінність зосереджено навколо етичного змісту людського буття. Провідне місце серед базових цінностей особистості займають добро, совість, відповідальність, милосердя тощо. [5]

На думку М. Рокіча, цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво важливі цілі діяльності і, з рештою, надають людському життю повний сенс. [2] Соціологи визначають цінність як категорію залежно від галузі знання і сфери діяльності особистості (Т. Фомічова); як реагент соціальних відносин (І. Семків); як підґрунтя формування соціального капіталу суспільства (Ф. Фукуяма). До базових цінностей у соціології відносяться людське життя, час, свобода особистості, рівність між людьми тощо. У психології категорія цінностей розглядається у взаємозв'язку з діяльністю, поведінкою, потребами, мотивами, спілкуванням тощо. Вони пов'язуються з пізнавальними процесами особистості, з формуванням її емоційно-вольової сфери. М. Рокіч співвідносить поняття цінності з потребами і спрямуваннями особистості й окреслює їх як стійке переконання особистості та певний спосіб поведінки, який формується у процесі соціалізації. [2]

Визнання майбутнього менеджера суб'єктом культурної та соціальної дійсності передбачає не лише готовність засвоїти спеціальні теоретичні та практичні професійні знання і навички, а передусім – спроможність взяти на себе відповідальність виконувати соціокультурні функції професії, осмислити суспільну мету професійної діяльності, сприйняти професію менеджера як життєву цінність.

Професійно-ціннісні орієнтації становлять один із критеріїв соціалізації майбутнього фахівця. Педагогічна сутність терміну „орієнтація” має два аспекти: процес і результат. Орієнтація на результат визначається вільним володінням широким колом знань і вмінь у певній галузі. Орієнтація як процес – це проектування дії від ідеї до результату: точний, правильний вибір мети, засобів її досягнення, оцінка дій відповідно до планів і життєвих цілей. [1, с. 124]

Ціннісні орієнтації майбутніх фахівців при проектуванні та здійсненні власної професійної діяльності є критеріями оцінки результатів, досягнутих у процесі освітньої діяльності ЗВО. Структурними елементами ціннісних орієнтацій є три підсистеми: когнітивна (знання, судження, переконання про об'єкт); емотивна (почуття, емоційна оцінка об'єкту); поведінкова (визначені дії, поведінка щодо об'єкта). Отже, проблема формування гуманістичних цінностей майбутніх менеджерів полягає в тому, щоб об'єктивні цінності стали суб'єктивно значущими, стійкими ціннісними життєвими та професійними орієнтирами. [6]

Управління формуванням професійної відповідальності майбутніх менеджерів має ґрунтуватися на необхідності сформувати відповідальне ставлення до сфери своєї професійної діяльності, а основною запорукою цього виступає ціннісне її сприйняття та глибоке усвідомлення суспільної значущості. Тому ще в період навчання студента у ЗВО істотну увагу слід приділяти управлінню формуванням відповідального ставлення його до своєї навчально-пізнавальної діяльності й оволодіння професійними знаннями.

Педагогічні умови забезпечення можливості виконання цього завдання можна звести до таких трьох положень: постійна і неодмінна демонстрація кожним викладачем високої професійної відповідальності; посилення дієвого контролю за процесом і результатом навчальної діяльності студентів; належне поєднання мотиваційних заходів з адміністративними, тобто передбачення можливості покарання тих, хто свідомо ігнорує свій обов'язок, не відвідує занять і не виконує завдань, передбачених навчальною програмою. При управлінні освітнім процесом слід гармонійно поєднувати заохочення і покарання, віддаючи перевагу саме заохоченням, які на переважну більшість людей здійснюють більш дієвий та ефективний вплив, спонукаючи їх до подальшого удосконалення своєї діяльності й поведінки. Разом з тим у студентів відбуватиметься процес формування і розвитку відповідальності на ціннісних засадах. [3, С. 174-177]

Управління мотивацією студентів є дуже важливим фактором для формування їх професійної ідентичності та відповідальності. Дуже важливим є зацікавити, сформувавши належну мотиваційну сферу й постійно її посилюючи. Прищеплення кожному студенту почуття особистої відповідальності за якість навчання необхідно пов'язувати з переконливою демонстрацією важливих знань, умінь та ціннісних орієнтацій (таких як толерантність, етика спілкування, ввічливість, готовність допомогти тощо) для його успішного майбутнього життя й діяльності, для забезпечення добробуту сім'ї, організації, де він працюватиме, та особистісної самореалізації. [4]

Зважаючи на вище сказане, одним із важливих аспектів формування професійної відповідальності майбутнього менеджера є розширення його самостійності. Це можливо шляхом стимулювання студентів до саморозвитку. Саморозвиток є однією з вищих форм розвитку людини з метою досягнення результатів, необхідних для забезпечення інших життєвих процесів і видів діяльності з метою зміни своєї особистості [3]. Саморозвиток передбачає цілеспрямовану участь людини у всебічному розвитку власної особистості. При цьому вона прагне сама визначити свою мету, наповнену особистісним сенсом, і досягти її. Це діяльність, що є засобом її самореалізації, самовираження, здійснювана нею не за примусом, а за власним бажанням, усвідомлено, на рівні певних світоглядних установок. Воно передбачає: аналіз власної особистості за допомогою самоспостереження, порівняння себе з іншими, ідеалом; самооцінка, виділення своїх якостей, які необхідно розвивати й удосконалювати; визначення того, що необхідно в собі подолати; ухвалення рішення про роботу над собою; постановка мети і розробка програми діяльності – визначення того, що, коли і як належить зробити, щоб удосконалити одні й усунути інші якості, досягати намічених цілей і поставлених перед собою завдань; власне діяльність – навчальна, трудова, професійна, пізнавальна, естетична, фізична – з досягнення поставлених завдань, здійснювана за допомогою вольового зусилля над собою; саморегуляція цієї діяльності, що передбачає самоконтроль, самоаналіз, самооцінку її перебігу й результатів, а за необхідністю і корегування й уточнення цілей і завдань, пошук оптимальних засобів і способів самовдосконалення. Її ефективність для майбутнього менеджера залежить від ступеня зацікавленості, мотивації, спрямованої на задоволення різноманітних матеріальних, соціальних і духовних потреб. [2]

Отже, за своєю природою саморозвиток є вольовим процесом. Чим сильніше у людини розвинена воля, тобто здатність змусити себе досягти намічених цілей, долаючи будь-які перешкоди, тим більшою є здатність особистості до саморозвитку. У процесі саморозвитку студента викладач ЗВО має відігравати роль фасилітатора та каталізатора самостійної вольової діяльності студентів.

Висновки. Система освіти України має формувати у підростаючого покоління внутрішню потребу жити і діяти відповідно до гуманістичних, загальнолюдських цінностей. Ціннісний підхід у розв'язанні проблем вищої освіти передбачає передусім формування гуманістичного типу особистості майбутнього фахівця, зокрема, менеджера. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти стають не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення й прийняття кожним студентом ціннісних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Варто відмітити, що проблема формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців залишається досить складною та багато в чому не визначеною. Подальшого дослідження потребують проблеми розробки моделей формування ціннісних орієнтацій студентів для майбутньої професійної діяльності.

Список літератури

1. Жужжалов В.Е. Образовательная среда как объект управления, мониторинга и повышения качества подготовки специалиста // Современные научные исследования и инновации. – 2013. – № 11. – С. 120–132.
2. Молодченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти (філософський аналіз): монографія/В.В. Молодченко. – К.: Знання України, 2010. – 383 с.
3. Пономарьов О.С. Відповідальність в системі професійної компетентності фахівця: навч.-метод. посібник / О.С. Пономарьов, М.К. Чеботарьов. – Х. : НТУ «ХП», 2012. – 220 с.
4. Указ "Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» від 12 січня 2015 року.
5. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія/НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
6. Mitchell, D.E., Ream, R.K. (2014) Professional responsibility. Springer International Publishing, Switzerland

